

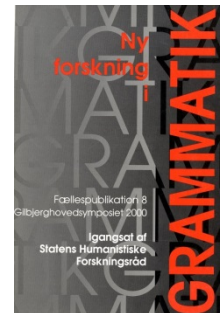
Ny Forskning i Grammatik

Titel: Positivled, antiled og komitativled i dansk

Forfatter: Lars Heltoft

Kilde: C. Bache, S. Becerra Bascañán, M. Mosegaard Hansen, L. Heltoft og H. Jansen (red.). *Ny Forskning i Grammatik* 8, 2001, s. 89-106

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Odense Universitetsforlag 2001

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af *Ny Forskning i Grammatik* (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Positivled, antiled og komitativled i dansk

Lars Heltoft

I Grammatik over det Danske Sprog vil vi forsøge at sætte de centrale sætningsled subjekt, direkte objekt og indirekte objekt i systematisk relation til sætningsled indledt med præposition. Sigtet er at se systemet som en kombinatorik med et begrænset, elementært inventar og dermed reducere forholdet mellem de to ledgrupper til variation.

Den vigtigste inspirationskilde er adjektteorien, og mit løsningsforslag er klart i gæld til den. Som i adjektteorien er 3-tallet det magiske tal, men systemet er tænkt på en delvis anden måde. Jeg tror yderst ude at forskellen mellem adjektsproget fransk og et sprog som dansk har at gøre med de måder det indirekte objekt er skruet sammen på i de to sprog, og med de forskellige roller verberne *være* og *have* spiller for den syntaktiske grammatikalisering.

Læseren kan roligt blive skuffet allerede nu. At vise dette vil i bedste fald tage mig resten af livet, så du må nøjes med den korte, foreløbige version.

I kort formulering tager analysen udgangspunkt i de tre klassiske, nominale sætningsled: subjekt, direkte objekt og indirekte objekt. Disse led er alle dannet som rene nominaler uden præposition.

Hvert af disse led kan systematisk forbindes med to andre sætningsled i adverbial form: med sit **antiled (modled)** og med sit **komitativled (medled)**. Subjektets medled er kendt i dansk tradition som konsubjekt (Høysgaard 1752, Hansen 1971). Medleddenes status i øvrigt er et særdeles indviklet problem, og i første omgang stiller jeg systemet helt forenklet op.

Positivled	Antiled (modled)	Komitativled (medled)
subjekt	subjekts antiled	konsubjekt
direkte objekt	direkte objekts antiled	direkte objekts medled
indirekte objekt	indirekte objekts antiled	indirekte objekts medled

1. De positive valensled

Der er tre nominale valensled: subjekt, direkte objekt og indirekte objekt. Af grunde der bliver tydelige nedenfor, kaldes disse tre ledtyper for de **positive sætningsled** eller kort: **positivleddene**. De har sætningsleddets fulde rang.

2. Antiled

Valensleddene kan i aktive sætninger under bestemte omstændigheder optræde i adverbialform, styret af en præposition. På udtrykssiden får de således lavere rang, de nedskrives fra nominal til adverbial.

De nedskrevne led ses ikke under ét i den traditionelle grammatik. Det led der har fået størst traditionel opmærksomhed, er det såkaldte middelbare objekt, som i det klassiske eksempel:

- (1) Skyd ikke pianisten! (direkte objekt)
- (2) Skyd ikke på pianisten! (middelbart objekt, dvs. tilknyttet med præposition)

Vi vil kalde sådanne led i adverbial form for **antiled**¹ eller på rent dansk: **modled**.

2.1. Subjektets antiled

Subjektet nedskrives til et adverbial hvis præposition er *med*. Dette led kaldes **subjektets antiled** eller **modled**. Først vises positiv ledform, dernæst antiledsformen:

- (3) myrerne myldrede rundt i huset
- (4) det myldrer rundt **med myrer** i huset

1. Anm. Betydningen af ordet *antiled* er altså 'alternativled', 'syntaktisk modstykke', 'komplementært led', svarende til *anti-* i *antipode*, *antitese* og *antikrist*.

I ikke-sætningsformede ytringer kan subjektet per definition kun optræde i antiledsform – der er jo ingen finit form at samordnes med.

- (5) dommeren skal ud
- (6) ud **med dommeren!**
- (7) og så røg dommeren ud
- (8) og så ud **med dommeren**

Subjektet får som antiled udtryksstatus som adverbial, men det beholder sin status som indholdssubjekt, idet det har samme semantiske bindinger som det positive subjekt. Traditionelt sagt er det stadig det logiske subjekt for *myldrer* og for *ud* (det er myrer der myldrer, det er dommeren der skal ud eller kom ud).

Anderledes udtrykt har antileddet samme semantiske rolle i forhold til prædikatet som det positive subjekt har til det finitte verbal. Dette er en grundlæggende tanke i hele systemet: Antileddene har samme semantiske rolle som positivleddene, men adskiller sig ved andre træk.

2.2. *Det direkte objekts antiled*

Det direkte objekt (DO) nedskrives til det direkte objekts antiled, traditionens middelbare objekt. Nedskrivningen kan foregå med forskellige præpositioner, men *på* er den hyppigste og mest grammatikaliserede. Først vises det direkte objekt, dernæst det nedskrevne antiled, som nu skal hedde **middelbart direkte objekt (MDO)**:

- (9) de byggede domkirken (på hundrede år)
- (10) de byggede **på domkirken** (i hundrede år)

2.3. *Det indirekte objekts antiled*

Det indirekte objekt (IO) nedskrives til det indirekte objekts antiled. Vi danner parallelt termen **middelbart indirekte objekt (MIO)**. Det dannes hyppigst med præpositionen *til*, visse kognitive og kommunikative verber har dog *for*. Igen vises først den positive ledform, dernæst antileddet.

- (11a) de overdrog Lisbeth ansvaret
- (11b) de overdrog ansvaret **til Lisbeth**
- (12a) vi forklarede ham det
- (12b) vi forklarede det **for ham**

2.4. *Forholdet mellem MDO og MIO*

Er der nogen parallel mellem MDO og MIO? DO og MDO kommitter systematisk med hensyn til telicitet, som vist i detaljer af Per Durst-Andersen og Michael Herslund (1996a, 1996b), derfor kun et par eksempler her. Konstrueres verbalstammen med DO, betegner konstruktionen en handling (har telisk betydning); konstrueres den med MDO, betegner den en aktivitet (har atelisk betydning):

- (13a) de skrev bogen
- (13b) de skrev **på bogen**
- (14a) han drejede rattet
- (14b) han drejede **på rattet**

Den umarkerede præposition er *på*, men mange andre er mulige, afhængigt af verbalstammen (se Durst-Andersen og Herslund 1996b).

Konstruktion med DO og MDO er altså ikke synonyme. Er IO og MIO da synonyme?

Man vil ikke nødvendigvis vente den samme betydningsforskel mellem IO og MIO som mellem DO og MDO, men man vil vente en betydningsforskel.

Ingen har efter min formening stillet spørgsmålet, og i adjektteorien ligger vægten på den ubetvivlelige lighed i betydningen mellem (11a) og (11b), og tilsvarende mellem (15a) og (15b) (se Herslund 1988a, Herslund og Sørensen 1996).

- (15a) han forærede fonden aktierne
- (15b) han forærede aktierne **til fonden**

En telicitetsforskel kan man i hvert fald ikke få frem af disse konstruktioner alene. Begge sætninger betegner handlinger med forandringsstruktur:

- 1 før handlingen havde han aktierne, og fonden havde dem ikke (præsupponeret tilstand)
- 2 han overdrog fonden aktierne (asserteret ændring)
- 2' han overdrog aktierne til fonden (asserteret ændring)
- 3 fonden havde derefter aktierne (impliceret ny tilstand)

Men synonymien i (15a, b) kan skyldes den styrende verbalklasses semantik og behøver ikke at betyde at der er synonymi mellem IO og MIO, isoleret set. Man gør klogt i at se på disse led i andre kontekster. Et intentionalt adverbial der betegner mål eller hensigt, har man ved verber som *anspore, opfordre, provokere, tilskynde, udfordre, udæske*.

- (16) kan det anspore dig **til en bedre indsats?**
- (17) de opfordrede modparten **til våbenhvile**
- (18) hun udfordrede ham **til et parti skak**

Denne målbetydning vil jeg antage også ligger bag ved de centrale forekomster af MIO – men se først hvordan IO og MIO opfører sig som såkaldte frie led, frit IO og frit MIO, i (19) - (28). Frit MIO først:

- (19) hun skaffede en fribillet **til dem**
- (20) han hentede en kasse guldøl **til os**
- (21) hun købte papirkniven med diamantskaft **til sin mand**
- (22) hun lavede en kop kaffe **til dem**
- (23) kongen byggede et lille lystslot **til sin datter**

Her er mål- og intentionsbetydningen også ganske tydelig, og som i (16) - (18) meddeler sætningerne (19) - (23) intet om hvorvidt målet opnås. Der er heller ikke tale om at subjektet besidder objektet, kun at IO/MIO ikke har det.

- 1 før handlingen havde MIO ikke papirkniven (præsupponeret tilstand)
- 2 subjektet (hun) købte papirkniven med den hensigt at hendes mand skulle have den

Et tredje, impliceret trin indgår ikke i den frie MIO-konstruktions se-

mantik, og sætningen tager ikke stilling til om manden nogensinde bliver den lykkelige modtager.

Frit IO har derimod en anden semantik:

- (24) hun skaffede dem en fribillet
- (25) han hentede os en kasse guldøl
- (26) hun købte sin mand en papirkniv med diamantskaft
- (27) hun lavede dem en kop kaffe
- (28) kongen byggede sin datter et lille lystslot

Disse sætninger har den betydning at IO får rådighed over DO.

- 1 før handlingen havde hendes mand (IO) ikke papirkniven (præsupponeret tilstand)
- 2 subjektet (hun) købte papirkniven med den hensigt at hendes mand skulle have den
- 3 hendes mand fik papirkniven

Her finder vi da en lignende forskel mellem IO og MIO som mellem DO og MDO. Verbalstammen er i sig selv neutral over for overdragelsens telicitet, og valget mellem IO og MIO er et valg mellem telisk fortolkning (IO) og atelisk fortolkning (MIO).

Det er vigtigt at forstå at præpositionssyntagmerne i MDO og MIO ikke trækker noget fra verbernes betydning. Tværtimod viser ovennævnte verbalklassers forenelighed med DO og MDO, henholdsvis frit IO og frit MIO, at stammerne er mere abstrakte end de betydningsforskelle positiv konstruktion og antiledskonstruktion tilfører dem.

2.5. *Egentligt IO og MIO*

De egentlige IO-konstruktioner i dansk er overdragelseskonstruktioner, jf. (11a) og (15a).

- (29) hvad gav I bruden?
- (30) byen skænkede jubilaren et guldur
- (31) vi sendte hende pakken i forgårs
- (32) han viste gerne gutterne sin nye bil

- (33) hvad gav I **til bruden**?
 (34) byen skænkede et guldur **til jubilaren**
 (35) vi sendte pakken **til hende** i forgårs
 (36) han viste gerne sin nye bil **til gutterne**

Ved egentligt IO præsupponerer verbet DOs tidligere eksistens hos subjektet, det asserterer dets overdragelse, og det implicerer DOs eksistens hos IO el. MIO derefter. Her er der altså ingen telicitetsforskel.

Dette forhold skyldes ikke nogen lighed mellem IO og MIO, men det skyldes at overdragelsesverberne selv er kodet for denne telicitet. *Til* kan altså også her uden videre tolkes som det intentionale *til*, og det er verbalklassen 'overgangsverber' der insisterer på den teliske betydning ved egentligt IO og MIO.

2.6. Antiled uden positivt modstykke

Der findes verber der styrer MDO som eneste syntaktiske objektmulighed. Dette er ikke noget problem for teorien om antiled, men viser kun at forskelle i abstrakthed/konkretion mellem verbers betydning har syntaktiske konsekvenser.

- (37a) *mor arbejder sin bog
 (37b) mor arbejder **på sin bog**

På samme måde findes der præfigerede eller sammensatte verber der kun kan være teliske:

- (38a) mor færdiggjorde sin bog
 (38b) *mor færdiggjorde på sin bog

Det interessante ved det danske verballeksikon er i denne henseende ikke at der findes specifikke aktivitetsverber som *arbejde* og specifikke handlingsverber som *færdiggøre*. Det interessante er med Durst-Ander sen og Herslund (1996b) at der er så mange, mange verbalstammer der er uspecificerede med hensyn til denne forskel. Dermed bliver forskellen mellem positivled og antiled til et vigtigt grammatisk system i dansk.

3. Komitative led (medled)

Herudover kan de tre positive, nominale valenstyper foreligge som **komitativled (medled)**, det vil sige som led der i nedskreven rangform fordobler eller specificerer et allerede eksisterende valensled.

3.1. *Dubleantled*

Medled kan være **dubleantled**, det vil sige et led der med hensyn til semantisk rolle fordobler et valensled der allerede er i sætningen. Subjektets dubleantform hedder **konsubjekt (KS)**, objekternes dubleantform **koobjekt**. I KS er præpositionen altid *med*, fx:

- (39) Ole og Lise mundhugges
 (40) Ole mundhugges **med Lise**

DO's koobjekt findes ved et lille antal verber der er kausativeringer af KS-relationer, sammenlign de simple KS-konstruktioner (43) og (44). Koobjekt har ligeledes præpositionen *med*, fx:

- (41) man skal først forbinde punkterne A og B
 (42) man skal først forbinde punkt A **med punkt B**
 (43) punktet A hænger sammen med punktet B
 (44) den røde ledning er i kontakt **med den grønne**

IO's koobjekt har altid den sammensatte præposition *sammen med*. Det nævnes her for fuldstændighedens skyld, men er ikke et valensled, men et frit led. Alene præpositionen *sammen med* viser dets status som frit led, jf. Hansen (1971).

- (45) de overdrog Lisbeth og Lars ansvaret
 (46) de overdrog Lisbeth ansvaret **sammen med Lars**

3.2. *Specifikatorled*

Medled foreligger også som **specifikatorled**.

3.2.1. *Subjektets specifikatorled*

Subjektets specifikatorled falder i to hovedgrupper.

Den ene type er et stedsadverbial, der står i abstrakt meronymisk relation (del-helhedsrelation) til subjektet. Specifikatorleddet ansues som en del af subjektet.

(47) hun har en sløjfe **i hatten**

(48) han har skæl **på sin jakke**

Dette led er forbundet med subjektet med en *have*-relation: *hun har en hat/hatten, han har en jakke/jakken*. Uden at der her kan blive plads til detaljerne (se Heltoft 1996b, Heltoft udk.), så er *have*-relationen ikke identisk med nogen stedsrelation, men den betegner tilhørsforhold, en abstrakt form for meronymisk relation. En af de tilhørsrelationer der kan være tale om, er possession, som her: *Hun har en hat/hatten*.

Samtidig sætter konstruktionen specifikatorleddet i relation til DO med en *have*- eller *være*-relation: *hatten har en sløjfe i; der er en sløjfe i hatten*. Denne anden relation er mere åben og kan netop være en stedsrelation: *der er skæl på jakken*.

Subjektets anden specifikator konstruktion er en krydstype mellem dubleantkonstruktion og specifikation. Den ligner i udtrykket dubleantkonstruktionen konsubjekt ved at have præpositionen *med*.

(49) jeg væltede **med min cykel** i går (komitativ i snævrere forstand))

(50) hotellet (helhed) dominerer hele gaden **med sin grimme facade** (del)

(51) han knuste sparegrisen **med en hammer** (instrument)

I betydningen ligner den dubleantleddet KS ved at *med*-leddet altid må være kvalificeret som subjekt for konstruktionens verbum. Det skal altså gælde at følgende er impliceret:

(52) min cykel væltede i går

(53) hotellets grimme facade dominerer hele gaden

(54) hammeren kunne knuse sparegrisen

Men konstruktionen er en specifikationskonstruktion ved at subjekt og medled er forbundet med en *have*-relation, således at 'subjektet har medleddet', her 'jeg har min cykel'.

Denne relation er udtalt asymmetrisk, idet sideordning og ombytning er umuligt:

- (55) *jeg og min cykel væltede i går
 (56) *min cykel væltede med mig i går

En dubleantrelation er symmetrisk, men forholdet mellem subjektet og dets specifikatorled er altid asymmetrisk. Subjektets specifikatorled omfatter som det fremgår, en række forskellige undertyper af traditionelle sætningsled, herunder fx instrumentalisled og traditionelle komitativled. Detaljerne må ses i Heltoft (udk.).

3.2.2. *Det direkte objekts specifikatorled*

Det direkte objekts specifikatorled (medled) kan være et stedsadverbial, fx:

- (57) de ramte ham **på hans svage punkt**
 (58) manden sparkede hunden **i siden**
 (59) læreren slog eleverne **over fingrene**

Dette specifikatorled er ligeledes forbundet med sin specifikand (det led det skal specificere, her DO) med en *have*-relation, en relation mellem helhed og del:

- (60) han har et svagt punkt
 (61) hunden har en side
 (62) eleverne havde fingre

3.2.3. *Det indirekte objekts specifikatorled*

Det indirekte objekts specifikatorled (medled) kan ligeledes være et stedsadverbial:

- (63) manden gav hunden et spark **i siden**
 (64) læreren gav eleverne et rap **over fingrene**
 (65) man gav hende en sløjfe **i hatten**

IO er et indholdssubjekt, se Heltoft 1996b og Heltoft (udk.). Derfor har IOs specifikatorled den samme relation til sit IO som vi fandt mel-

lem subjektet og dets specifikatorled: *hunden fik et spark i siden, eleverne fik et rap over fingrene, hun fik en sløjfe i hatten*. Således finder vi også den samme basale *have*-relation mellem IO og dets specifikatorled.

- (66) hunden havde **en side**
- (67) eleverne havde **fingre**
- (68) hun havde **en hat**

4. Prædikativisk specifikator

Traditionel grammatik regner prædikativer med til de nominale sætningssled. I Grammatik over det Danske Sprog er prædikativer ikke styrede nominale led, men kerner i sammensatte prædikater (Heltoft 1995).

Prædikativ findes også i nedskreven form som adverbielt specifikatorled, et system der uden tvivl har været mere udbredt tidligere:

- (69a) de kaldte dem værnemagere
- (69b) de kaldte dem **for værnemagere**
- (70) de anser os **for ubegavede**
- (71) man regner dem ikke **for rigtige medlemmer**
- (72) Hvis I ikke strax flyer mig en Natpotte, vil jeg holde jer alle **for Natpotter**
- (73) dem betragter vi **som rene genier**
- (74) vurderer du dem **som egnede** eller **måske egnede?**

5. Særlig specifikation: vurderingsverber og verba judicandi

Visse relationer mellem et DO og et specifikatorled med *for* udgør et særligt problem, fx i:

- (75) de takkede dem **for indsatsen**
- (76) hun kritiserede ham **for hans ligegyldighed**
- (77) de fritog ham **for militærtjeneste**

Verber der kan tage denne konstruktion, er fx: *anklage, bebrejde, beklikke, beskyldte, frikende, friholde, fritage, kritisere, mistænke, undtage*.

En historisk skitse kunne tyde på en udvikling fra og frakobling fra prædikativisk specifikatorled. I ældre tid kunne disse led forstås som rene prædikative specifikatorer, fx: *mistænke for spion, holde for nar* ('anse for en nar'), *love for moder, anklage for tyv*.

- (78) de som vare allarmede over de Christnes Tilvext <tog> deraf Leilighed til at beskylde dem for mordbrændere *HolbOrdb beskylde*
- (79) <Saladin>..prisede ham som den største General, han havde kiendt *HolbOrdb prise*

Udviklingen lader ved enkelte verber det nedskrevne prædikativ bestå som en mulighed, men ved alle vurderingsverber og juridiske verber forsvinder prædikativmuligheden:

1700-tallet	>	Moderne dansk
kalde mig for ven	>	kalde mig for ven
anklage dem for tyv	>	–
beskylde ham for		
mordbrænder	>	–
mistænke hende for spion	>	–
holde dig for nar		–
anklage dem for tyveri	>	anklage dem for tyveri
beskylde ham for	>	beskylde ham for mordbrand
mordbrand		
prise hende for sine evner	>	prise hende for sine evner
mistænke nogen for	>	mistænke nogen for noget ulovligt
noget ulovligt		

På denne måde skilles prædikativet fra vurderingskonstruktionen, og sidstnævnte bliver en specifikator-konstruktion med neksualt specifikatorled (verbalsubstantiv eller andet neksualt led) hvor DO specificeres som indholdssubjektet for neksualet (*deres tyveri, hans mordbrand, hendes/sine evner, noget ulovligt som nogen har gjort*). Denne type er fuldt produktiv i moderne dansk, hvad man kan se af omdannelser fra marginal IO-konstruktion:

(80)	de misundte hende gevinsten	>	de misundte hende
for gevinsten
(81)	han tilgav hende sidespringet	>	han tilgav hende
for sidespringet
(82)	de unddrog sig beskatning	>	de unddrog sig
for beskatning

6. Tilordning af semantisk rolle

De semantiske rollers tilordning til sætningsleddenes grammatiske system kan her kun behandles summarisk. Hovedpunkterne er:

1. Subjektet har NEUTRAL SEMANTISK ROLLE, dvs. at det er åbent for enhver semantisk rolle som verbalstammen tilskriver det. Meget hyppige udfyldninger er agens og kausativ.
2. Det direkte objekt har den semantiske rolle INAGENTIV eller INKAUSATIV. I modsætning til hvad der ofte hævdes, så har det direkte objekt en egentlig semantisk rollekaraktistik, omend en negativ. Det er subjektet der er det neutrale led med hensyn til semantisk rolle (se Heltoft 1996a).
3. Det indirekte objekt har rammefunktion. Vi taler om det som den semantiske rolle HELHED (svarende stort set til eng. FRAME, DO ved denne konstruktion er specificeret som det indrammede, kaldet DEL, svarende til eng. FRAMED (se Heltoft 1996a, b, Heltoft udk.).

Positivled, antiled og de komitative dubleantled har således rolletilskrivning som i fig. 1. nedenfor. Dubleantled gentager den rolle som deres positivled har.

Specifikatorleddene (SPEC) er med hensyn til semantisk rolle mere komplekse, fordi de både har en relation til det styrende verbum og en relation til specifikanden. I relation til det styrende verbum benævnes den semantiske rolle netop som SPECIFIKATOR (SPEC), men denne specifications nærmere karakter fremgår af relationen mellem specifikanden og specifikans. I (83) - (84) er specifikans' relation til specifikanden en del-helhedsrelation. Fx:

- (83) han rev hende (-AG) i håret (SPEC)
(hendes (HELHED) hår (DEL))

- (84) hun gav ham (HELHED) et spark i røven (SPEC)
 (hans (HELHED) røv (DEL))

Ved vurderingsverber og verba judicandi er specificationsrelationen en handling som DO er forbundet med som agentled, dvs. som agentivt logisk subjekt.

- (85) de takkede dem (-AG) for indsatsen (SPEC)
 (deres (AG) indsats)
- (86) man anklagede ham (-AG) for tyveri (SPEC)
 (hans (AG) tyveri, dvs. tyveri han skal have begået)

7. En forudsigelse

Hvis systemet er rigtigt tænkt, forudsiges det at DO og MDO alternerer og ikke kan forekomme i samme sætning. Ligeledes skal IO og MIO alternere og må ikke kunne forekomme i samme sætning. Derimod er der som Rita Therkelsen mundtligt har påpeget, intet i vejen for at en sætning kan indeholde en sekvens af antiled + specifikatorled (MDO/MIO + specifikator) og af to antiled (MDO + MIO). Disse sidste forudsigelser vises i følgende:

- (87a) hun måtte læse sine matematiklektier i sin venindes bøger
 (87b) hun måtte læse på sine matematiklektier i sin venindes bøger
 (88a) pas på ikke at berøre ovnen på varmelegemerne!
 (88b) pas på ikke at røre ved ovnen på varmelegemerne!
 (89a) de sparkede ham i hovedet
 (89b) de sparkede løs på ham i hovedet
 (90a) hun holdt tasken i hanken
 (90b) hun holdt på tasken i hanken
 (91a) de skaffede en buket blomster til værtinden
 (91b) de sørgede for en buket blomster til værtinden

DO og MDO, henholdsvis IO og MIO, er jo alternative realisationer af det samme led.

I adjektteorien skelnes der mellem subjekt, objekt og adjekt, hvor adjekt omfatter alle andre valensled end subjekt og direkte objekt. Et hoved-

problem er forholdet mellem DO og MDO som Durst-Andersen og Herslund jo har beskrevet som systematisk alternation. Adjektteorien indfanger ikke den lighed der er mellem DO og MDO, og den forudsiger faktisk at MDO ikke må kunne erstatte DO i kontekster, hvor der også er et specifikatorled eller et MIO-led. Herslund og Sørensen har altid fremhævet det som teoriens fornemste forudsigtelse at der kun kan være ét nedskrevet led per sætning, nemlig adjektet, og at MDO derfor er adjekt.

8. Oversigt over systemet

Vi kan resumere ledtyperne i figur 1. De centrale præpositionstyper kan resumeres som i figur 2. Man kan formulere den hovedregel at det nedskrevne subjekts præposition er *med*, præpositionen for konsubjekt i den vide betydning af ordet som Erik Hansen (1971) bruger. Bortset fra subjektet har de centrale antiled og specifikatorled en lokal præposition.

Figur 1. Oversigt over systemet.

<i>positivled</i>	<i>antiled</i>	<i>komitativled</i>	
		<i>dubleantled</i>	<i>specifikatorled</i>
<i>primærsubjekt</i> (<i>Neut</i>)	<i>antisubjekt</i> (<i>Neut</i>)	<i>konsubjekt</i> (<i>Neut</i>)	<i>S's medled</i> (<i>Spec</i>)
<i>DO (-Ag)</i>	<i>MDO (-Ag)</i>	<i>koobjekt (-Ag)</i>	<i>DOs medled (Spec)</i>
<i>IO (Helhed)</i>	<i>MIO (Helhed)</i>	<i>(frit koobjekt)</i>	<i>IOs medled (Spec)</i>

Figur 2. Præpositionalsystem og ledsystem

<i>positivled</i>	<i>antiled</i>	<i>komitativled</i>	
		<i>dubleantled</i>	<i>specifikatorled</i>
<i>primærsubjekt</i>	<i>med</i>	<i>med</i>	<i>med/på/i</i>
<i>direkte objekt</i>	<i>på/i/ved...</i>	<i>med</i>	<i>på/i/for</i>
<i>indirekte objekt</i>	<i>til/for</i>	<i>(med)</i>	<i>på/i/for</i>

Henvisninger

- Baron, I. & M. Herslund (udk.). Semantics of the Verb HAVE. I. Baron, M. Herslund & F. Sørensen (eds.): *Dimensions of Possession*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Diderichsen, P. (1946). *Elementær dansk Grammatik*. København: Gyldendal.
- Durst-Andersen, P. & M. Herslund (1996a). The Syntax of Danish Verbs. Lexical and Syntactic Transitivity. E. Engberg-Pedersen et al. (eds.): *Content, Expression and Structure. Studies in Danish Functional Grammar*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 65-102.
- Durst-Andersen, P. & M. Herslund (1996b). Prepositional Objects in Danish. L. Heltoft & H. Haberland (eds.): *Proceedings of the Thirtieth Scandinavian Conference of Linguistics*. Department of Languages and Culture, Roskilde University. 93-108.
- Hansen, E. (1971). Jensen er nede i postkassen med et brev. Om konstruktioner med consubjectum i dansk. *Danske Studier*.
- Heltoft, L. (1995). Predicative Adjectives and Adverbials as Valency Bearers. L. Schøsler og M. Talbot (eds.): *Studies in Valency I*. Odense: Odense University Press. 211-235.
- Heltoft, L. (1996a). Grammatikalisering af semantiske roller i dansk. L. Schack-Rasmussen (udg.): *Semantiske roller. Odense Working Papers in Language and Communication* 10. 43-64.
- Heltoft, L. (1996b). On the Alleged Universality of the Adject. N. Davidsen-Nielsen (ed.) *Sentence Analysis, Valency, and the Concept of Adject*. Copenhagen Studies in Language 19. 111-126.
- Heltoft, L. (udk.). Datives and Comitatives as Neighbouring Spouses. Irene Baron, M. Herslund & F. Sørensen (eds.): *Dimensions of Possession*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Herslund, M. (1988a). On Valence and Grammatical Relations. F. Sørensen (ed.): *Valency. Three Studies on the Linking Power of Verbs*. Copenhagen Studies in Language. CEBAL Series No. 11. 3-34.
- Herslund, M. (1988b). *Le Datif en Français*. Louvain-Paris: Éditions Peeters.
- Herslund, M. (1995). Valens og grammatiske relationer. P. Durst-Andersen & J. Nørgaard-Sørensen (udg.): *Ny forskning i grammatik* 2. Odense: Odense University Press. 48-72.
- Herslund, M. & F. Sørensen (1994). A Valence Based Theory of Grammatical Relations. E. Engberg-Pedersen, L. Falster Jakobsen & L.

Schack-Rasmussen (eds.): *Function and Expression in Functional Grammar*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter. 81-95.

Høysgaard, J. Pedersen (1752). *Methodisk Forsøg til en fuldstændig dansk Syntax*. (= Henrik Bertelsen. Danske Grammatikere V).

